

Uskontodialogikasvatus on osa rauhankasvatusta

HEIDI RAUTIONMAA

Lapsi, joka saa oppia suhtautumaan kunnioittavasti eri tavoin uskoviin, saa valmiuksia uskonnollisesti ja kulttuurisesti moninaiseen maailmaan. Se, että samalla autamme lasta terveen minäkuvan rakentumisessa autamme positiivisen suhteen muodostumisessa toisiin, ympäristöön ja siihen, mistä ihmiset puhuvat Jumalana sekä autamme näin syventämään elämänlaatua niin paikallisena asukkaana kuin globaalikansalaisena.

Raamatusta löytyy valtavasti kerrottavaa esimerkkiä kanssaihminen kohtaamisiin. Yksi parhaimmista on kertomus laupiaasta samarialaisesta. Se ei vain pidä sisällään ohjausta siitä kuinka lähimmäisiin tulee suhtautua ja kuka on lähimmäinen. Kertomus on näyttö siitä, että kohtaaminen ei tunne uskonnollisia rajoja. Yleensä tuon ajan juutalaiset ja samarialaiset halveksivat toisiaan, mutta tämäpä samarialainen pysähtyi auttamaan loukkaantunutta juutalaista. Kertomuksen ”sankariksi” nousee enemmistöä erilailta joistakin uskonnollisista asioista ajatteleva. Kiinnostavaa kertomuksessa on se, että kohtaamisessa on huolehtimista ja välittämistä eikä kukaan sano viimeistä sanaa näyttäkseen kumman katsomus olisi loppujen lopuksi oikeassa.

Pyhäkoulu antaa erinomaisia valmiuksia ns. uskonto/katsomusdialogiin antamalla uskontokasvatusta. Uskontojen lukutato edellyttää mm uskonnollisen kielen ymmärrystä ja tämä kielellisyys voi olla helpompi omaksumaa, jos on omakohtainen kokemus uskonnollisesta kielestä ja ajattelusta. Omien lasteni kohdalla olen myös huomannut, että

omakohtainen kokemus ja tieto oman perheen uskonnosta on toiminut hyvänä peilinä muiden uskontojen ja katsomuksen ihmisiä kohdattaessa. Lapseni ovat pienestä asti osallistuneet uskontodialogitoimintaan ja eri uskontojen juhliin sekä vierailleet eri uskontojen uskonnollisissa paikoissa.

Tärkeää lapsen uskonnollisen identiteetin rakentamisessa on se, että sitä ei luoda vastakkainasetuksilla; että ei ole sitä mitä muut ovat tai ole sitä mitä muut eivät ole. Olen itse opettanut lapsilleni ensin näkemään eri uskonnoissa niitä yhdistäviä tekijöitä, jonka jälkeen on vasta puhuttu eriävistä asioista. Uskon, että asennoituminen tässä tapauksessa on eri kuin jos olisin ensin painottanut erilaisuutta ja vasta sen jälkeen tuonut esille uskontoja yhdistäviä seikkoja.

Uskonto/katsomudialogikasvatus on pienten lasten kanssa pitkälti globaalikasvatusta ja tässä teemoiltaan ennen kaikkea rauhan – ja moninaisuuskasvatusta. Uskontodialogissa luodaan hyviä suhteita eri uskontoja edustavien kanssa ja rauhankasvatuksen yksi tavoitteista on vahvistaa empatiakykyä, yhdessä elämisen taitoja ja ns. rauhankulttuuria tarjoten keinoja arvostavaan kohtaamiseen ja rakentavaan vuorovaikutukseen. Rauhankasvatuksen avaintaitoja ovat sovitelun taidot ja kyky asettua toisen ihmisen asemaan ja näitä perinteisesti pyhäkoulu-toiminnassa pidetään esillä. Uskontodialoginäkökulmasta kohdattavana on eri uskontojen ihmiset.

Rauhankasvatus perustuu Unescon suositukseen (1974) yhteisymmärryksen, yhteistyön ja rauhan sekä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien opetuksesta. Ja uskonnonvapaus on osa tätä kokonaisuutta.

Moninaisuuskasvatuksen puolestaan nähdään tarjoavan välineitä moninaisuutta kunnioittavaan ja arvostavaan kohtaamiseen ja luovan edellytyksiä yhdessä elämiselle, jolloin yhdessäelön piirissä ovat myös

eri uskontojen ihmiset. Kasvatuksen kautta peräänkuulutetaan samalla, että jokaisella yhteiskunnan jäsenellä on oltava yhtäläiset mahdollisuudet hyvään elämään sekä yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja vaikuttamiseen ihonväristä, sukupuolesta, seksuaalisesta suuntautumisesta, uskonnosta tai muista ominaisuuksista riippumatta.

Olen omille lapsilleni antanut uskontokasvatusta tavalla, joka on samanaikaisesti kunnioittanut muita uskontoja ja niiden harjoittajia. Jotta uskontokasvatus antaa välineitä dialogisuuteen, sen on ohjattava avoimuuteen ja myötätuntoiseen kohtaamiseen kaikkia ihmisiä kohtaan. Kenenkään elämää ei voida diskriminoida uskonnon perusteella. Ihmisiä ei tule demonisoida esimerkiksi sen perusteella mihin he uskovat. Oma esimerkki vanhempana on toki ollut ehkä se paras opettaja. Omassa ystäväpiirissä on ystäviä eri uskonnoista ja samoin molempien tyttärien ystäväissä. Kasvattajan on sangen vaikea välittää uskontodialogi-suutta lapsille, jos hän ei itse ole tietoinen mistä uskontodialogissa on kysymys ja mikä on hänen oma suhtautumisensa asiaan.

Yleisesti nähdään, että uskontodialogi on eri uskontoja edustavien ihmisten keskinäistä vuoropuhelua ja yhteistyötä. Tavoitteena on toimia yhdessä yhteiseksi nähtyjen asioiden puolesta, joista yksi yleisimmistä on sosiaalisen yhteiselon edistäminen. Aivan kuten on eri asia opiskella uskontoa kirjoista kuin oppia tuntemaan uskontoa suoraan uskonnon edustajalta niin samalla tapaa uskontodialogia oppiakseen on syytä itse lähteä sitä harjoittamaan. Kasvattaja ei voi kasvattaa jostakin ja jotain, jos ei itse ole selvillä, mitä tämä jokin on.

Mitä on uskontodialogi?

Uskontodialogissa tapahtuu

- Tiedon jakamista
- Todistuksen antamista
- Kokemuksellisuutta
- Suhteen rakentamista
- Toiminnallisuutta (Thangaraj 1999)

Se voi olla

- Arjen dialogia
- Toiminnan dialogia
- Teologisten (katsomuksellisten) asioiden jakamista ja pohtimista
- Uskonnollisen (katsomuksellisen) kokemuksen dialogia.

Uskontodialogitavat voidaan myös nähdä näinkin (Encyclopedia of Religions, 2005):

- Diskursiivinen dialogi, jossa uskon(katsomus)asioita pohditaan akateemisella asiantuntijatasolla.
- Inhimillinen dialogi, jossa kohdataan ihmisinä etsiäkseen yhteisymmärrystä eksistentiaalisella tasolla.
- Sekulaari dialogi, jossa yhdistetään voimia jonkun tärkeän haasteen edessä (esim. rauhan, luonnon, tasa-arvoisuuden edistämiseksi, radikalisoitumisen ehkäisemiseksi).
- Hengellinen/ henkinen dialogi, esim. yhteinen rauhanrukoushetki tai meditaatio dialogissa.

Tarinankerronta on ovi yhteyden rakentumi- seen

Tarinankerronta on yksi vahvimpia menetelmiä edistää eri uskontoja, katsomuksia ja henkisiä perinteitä edustavien keskinäistä yhteyttä. Tarinat voivat olla niin tarinankertojalle kuin kuuntelijalle erittäin uudistavia. Tarina voi saada aikaan muutoksen monesakin mielessä.

Dialogisessa kohtaamisessa on hyvä lähteä liikkeelle henkilökohtaisista tarinoista. Ihmisten henkilökohtaiset kokemukset ovat vähemmän pelottavia kuin ihmisten mielipiteet perimmäisestä totuudesta tai teologisesta/ ideologisesta totuudesta.

Ns. arjen dialogin lähestymistapa on toisenlainen kuin ns. teologisesti tai poliittisesti orientoituneiden välinen dialogi on. Tarinankerronnan metodologian kautta on tarkoitus rakentaa hyviä suhteita toinen toisiinsa ja samalla oppia toisistamme ja toistemme tarinoista. Yleensä ruohonjuuritason dialogissa jokainen määrittää itse itsensä. Jokainen on oman persoonallisen tarinansa kertoja.

On hän sitten opiskellut uskontoaan/maailmankatsomustaan tai ei, jokaisella on oma uniikki kokemus ja mitä hän esimerkiksi on siitä oppinut. Tällaiset henkilökohtaiset tarinat elämästä ovat niitä, jotka lähentävät ihmisiä. Tarinankerronta saattaa ihmiset arvostamaan toisiaan ihmisyydestä käsin.

On vaikeampaa epäinhimillistä, ajatella toista kohteena tai "paholaistaa" toinen sen jälkeen, kun on saanut kohdata toinen ihmisyyden tasolla. Tarinat ovat myös apuna identiteetin rakentumisessa.

Kun osallistuja saa tilaisuuden kertoa oma-kohtaisesta kokemuksestaan käsin, hän tuntee arvokkuutta omaa tarinaansa ja itseään

kohtaan. Yhteisesti jaetut tarinat luovat yhteyttä. On olemassa yhteisöjä, joissa ihmiset ovat tehneet vuosia töitä, mutta joissa ihmiset eivät koe kuuluvansa yhteen, koska he eivät ole jakaneet tarinoitaan keskenään.

Järjestetyn uskontodialogitoiminnan onnistumisen takeita ovat ennen kaikkea yhteisesti katsotut dialogiin osallistujien oikeudet ja velvollisuudet. Seuraavalla sivulla on listattuna nämä oikeudet ja velvollisuudet, joihin liittyvät vielä osallistujien toiveet kehittää tietynlaisia taitoja, jotka helpottavat dialogiprosessia (National Conference for Community and Justice, 1997):

OIKEUDET

- Jokaisella on oikeus määritellä itse itsensä ilman toisten antamia leimoja.
- Jokaisella on oikeus ilmaista oman uskonsa/ uskomuksensa, ajatuksensa ja tunteensa.
- Jokaisella on oikeus tehdä kysymyksiä, jotka auttavat häntä ymmärtämään, mitä toinen sanonut.
- Jokaisella on oikeus olla muuttumatta tai olematta pakotettuna muuttumaan.
- Jokaisella on oikeus edellyttää, että se mitä sanotaan, on luottamuksellista.

VELVOLLISUUDET

- Jokaisella tulisi olla tahtoa vakavasti kyseenalaistaa omat oletuksensa toisesta.
- Jokaiselle tulee sallia sama itsensä ilmaiseminen kuin mitä hän odottaa myös itselle.
- Jokaisen tulisi kysyä sellaisia kysymyksiä, jotka kunnioittavat toisen oikeutta itsensä määrittelyyn – silloinkin, kun on erimielisyyksiä.
- Jokaisen tulee hyväksyä toinen tasavertaisena dialogikumppanina ja huomata toisten uskontojen/ traditioiden arvo.
- Jokaisen tulee olla hyväksyä se, että luottamukselliseksi sanottua keskustelua ei jaeta muille.

KYVYT

- Jokaisen tulisi kyetä arvioida ja artikuloida omat asenteensa, arvonsa ja kantansa hänen uskontonsa/ traditionsa kysymyksissä.
- Jokaisen tulisi oppia kuinka olla pehmeämpi sille, mitä muut sanovat.
- Jokaisen tulisi oppia, millä tavalla voisi parhaiten vastata kysymykseen, jotta lisäisi muiden ymmärrystä.
- Jokaisen tulisi oppia käsittelemään erilaisia näkökohtia ja mielipiteitä samaan aikaan kun pitää yllä omaa eheyttä.
- Jokaisen tulisi oppia kohtaamaan toiset keskinäisestä luottamuksesta ja sellaisesta odotuksesta käsin, että toisetkin tulevat dialogiin vilpittöminä.

ITSETUNTEMUSTEHTÄVÄ

Tässä esimerkkiharjoitus uskontodialogikasvattajan oman näkemyksen määrittelyyn:

- Mikä on uskontosi/ maailmankatsomuksesi?
- Milloin muistat ensi kertaa huomanneesi, että on olemassa muitakin uskontoja/ uskontokuntia/henkisiä perinteitä/katsomuksia kuin omasi? Tai milloin muistat huomasi tai kiinnostuit, että on muitakin vakaumuksia kuin omasi tai mitä perheessäsi harjoitettiin?
- Mitä yhteyksiä sinulla oli lapsena eri uskontoja/katsomuksia edustaviin ihmisiin?
- Minkälaista ohjausta sait lapsuudessa eri uskontoja/katsomuksia edustavien kohtaamiseen?
- Kuinka lapsuutesi tärkeät aikuiset sinua mahdollisesti auttoivat uskonnollisesti/katsomuksellisesti moninaiseen yhteiskuntaan?
- Mitä ajattelet uskonnollisesta/katsomuksellisesta moninaisuudesta?
- Miten olet tekemisissä eri tavoin uskovien/ajattelevien kanssa?
- Mikä on sinun pelkosi tai/ja mikä on sinun toiveesi?

- Miltä äskeiset kysymykset tuntuivat? Mitä uutta kuulit itseltäsi?
- Mitä opit, kun kuuntelit?
- Mihin kysymykseen oli vaikeinta vastata?
- Yllättikö joku oma vastauksesi sinua?
- Mitä tämä harjoitus antoi? Voisiko ajatella, että ensimmäiset muistot eri uskontoa edustavan kohtaamisesta voivat auttaa rakentamaan uskontodialogista identiteettiä ja rakentamaan uskontodialogikasvattajuutta?

Kasvattajan on hyvä myös pohtia myös oman yhteisönsä uskonto/katsomusdialogia vastaamalla esimerkiksi seuraaviin kysymyksiin:

- Miten yhteisösi harjoittaa dialogia nyt ja kuinka historiassa ja mitä olet oppinut historiasta?
- Mihin se perustaa dialogitoimintansa?
- Minkälaiseksi määrittelisit yhteisösi näkemyksen dialogista?
- Mitkä ovat tavoitteet dialogissa?
- Missä näet haastetta ja missä asioissa potentiaalia?
- Miten ollaan tekemisissä naapuriyhteisöiden kanssa?
- Kuinka yhteisösi edistää rauhaa ja oikeudenmukaisuutta?

Järjestetty uskonto- dialogi

Maailmalla on yleisesti kasvussa yhteisöjen välinen ns. toiminnan dialogi, jolla yleensä on konkreettisia paikallisesti hyödyttäviä tavoitteita kuten esimerkiksi alueen asunnottomien tilanteen parantaminen järjestämällä asunnottomille yhdessä ruokailua ja majoittumista tai kampanjoimalla yhdessä alueen luonnon puolesta. Järjestetyt uskontodialogitoiminnat kuten esimerkiksi keskustelupiirit, avoimet ovet - tutustumiskäynnit uskonnollisiin paikkoihin ja yhteiset rauhanrukoushetket - ja kävelyt saavat tukea ns. kontaktiteoriasta. Se, että eri taustoista tulevat ihmiset vain heitetään yhteen ei välttämättä takaa hyvää kohtaamista. Gordon Allportin (1954) tutkimusten mukaan mikroympäristössä tulee olla tietyt perusasiat järjestettynä, jotta saadaan positiivisia vaikutuksia eri taustoista tulevien kohtaamisista.

Järjestetyllä uskonto/katsomusdialogitoiminnalla pitäisi tämän teorian perusteella olla ainakin seuraavat seikat huomioituna: kaikilla tulee olla tasaveroinen asema, osapuolien välille tulee löytää yhteistyötä sekä yhteisiä tavoitteita ja toiminnan tulee saada tukea viranomaisilta tai muilta auktoriteeteilta. Jaetuilla arvoilla ja avoimella asenteella eteenpäin Uskontodialogissa puhutaan yleisesti ns. jaetuista arvoista, joiden myötä voidaan toimia. On tärkeää huomioida, että käsite jaetut arvot ei ole askel relativismin suuntaan.

Eri uskonnoissa ja henkisissä perinteissä on samoja perusarvoja, mutta niiden toteuttamisperinteet ja teologiat/filosofiat ym. toki eroavat toisistaan enemmän ja vähemmän.

Maailman Uskontojen Parlamentti lanseerasi 1993 Chicagon parlamenttissaan Globaali Etiikan julistuksen, jossa ns. jaetut arvot on listattu minimieetokseksi (Küng & Kuchel, 1994). Julistus ja sen tuoma prosessi on ohjannut uskontodialogissa olevaa ensin löytämään uskontoja yhdistäviä tekijöitä ja sitten luottamuksen löytyessä voidaan helpommin keskustella myös erottavista asioista.

Tänä vuonna 25 vuotta täyttävän julistuksen keskiössä on neljä perusvaatimusta, joihin ihmiskuntaa kutsutaan:

1. Väkivallattomuus ja elämän kunnioitus

2. Solidaarisuus ja oikeudenmukainen talous

3. Suvaitsevaisuus ja totuudellisuus

4. Tasa-arvoisuus ja kumppanuus

Kultainen sääntö uskontodialogin perustana

Kaiken kulmakivenä on maailmanuskonnoista ja humanismista löytyvä ns. Kultainen sääntö, jota muun muassa Jeesus saarnasi vuorisaarnassaan: Kaikki, minkä tahdotte ihmisten tekevän teille, tehkää te heille (Matt. 7:12). Jeesus mainitsee ohjeen hiukan eri sanoin myös Luukaan evankeliumissa (Luuk.6:31)

KUNFUTSELAISUUS Mitä et toivo itsellesi, älä tee myöskään toiselle. (Kunfutse, Keskusteluja 15,23)

TAOLAISSUUS Pidä naapurisi hyötyä kuin omana hyötynäsi ja hänen menetyksiään kuin omina menetyksinäsi. (Tai Shang Kan Yin P'ien)

JUUTALAISSUUS Älä tee toiselle, mitä et halua hänen tekevän Sinulle. (Rabbi Hilel, Sabbat 31a)

ISLAM Kukaan teistä ei ole uskova, jollei hän toivo veljelleen samaa kuin itselleen. (40 hadithia eli Muhammedin sanontaa, an-Nawawi 13:sta) juutalaisuus: Älä tee muille mitään, mitä et haluaisi itsellesi tehtävän.

HINDULAISSUUS Toista kohtaan ei pidä toimia tavalla, joka tuntuisi itsestä epämiellyttävältä. Tämä on moraalin ydin. (Mahabharata XIII.144.8)

JAINALAISSUUS Ihmisen tulisi vaeltaa osoittaen välinpitämättömyyttä maallisia asioita kohtaan ja kohdella kaikkia eläviä niin kuin haluaisi itseään kohdeltavan. (Sutrakritanga I.11.33)

BUDDHALAISSUUS Olotila, joka ei miestäni ole miellyttävä eikä mukava, ei ole sitä toisellekaan. Kuinka voisin edellyttää toiselta sellaista, mikä ei itseäni miellytä tai ilahduta? (Samyutta Nikaya V, 353.35-354.2)

ZARAHUSTRALAISSUUS Ainoastaan sellainen luonne on hyvä, joka ei tee toiselle mitään sellaista, joka ei olisi sille itselleen mieluista tai hyväksi. (Dadisten-I-dinik, 94,5)

Kentän keskusteluissa jaetuista arvoista on minua viehättänyt se, että kun puhutaan esimerkiksi myötätunnosta, niin keskustelussa ei riitä, että sen mainitsee sanana vaan dialogi haastaa menemään syvemmälle, ideaalitasosta sen toteutumiseen arjessa. Uskontodialogin yksi rikkauksista onkin se, että dialogi ohjaa menemään syvemmälle omassaan ja samanaikaisesti se laajentaa omaa ajattelu- ja toimintakenttää.

Dialogi on matka

Dialogi on prosessi, jossa osapuolet eivät välttämättä ole samalla tiedolla ja taidolla; kokemuksella ja ymmärryksellä mukana. Dialogiprosessi vaatii taitoa muun muassa ymmärtää toisten ajatuksia ja tunteita sekä kykyä muuttaa omia käsityksiään. Tämä kysyy kärsivällisyyttä.

Dialogissa kumppanit etsivät yhteisesti jaettavia merkityksiä. Pelkkä keskustelu yleensä vain on valmiiden vastausten hakemista. On tärkeää tietää mitä viestinnällistä tapaa milloinkin käytetään. Jos toinen harjoittaa dialogia ja toinen keskustelee, osapuolet eivät kohtaa. Toinen ikään kuin toivoo menevänsä yhä syvemmälle ympärillä olevaan todellisuuteen ja toinen taas haluaa pitää itsensä etäällä syvemmästä kohtaamisesta.

Dialogin eli vuoropuhelun lähtökohta on se, että osallistujat huomaavat ja hyväksyvät erilaisten näkemysten ja mielipiteiden olemassaolon. Dialogin tarkoitus ei ole taistella erilaisten näkemysten puolesta tai vastaan, vaan löytää yhteinen mielekäs tapa käsitellä niitä.

Aito vuoropuhelu ikään kuin ohjaa yhteiseen tutkiskeluun. Kohdattavat oivaltavat, että kaikki ovat omalla tavallaan sekä antajina että saajina. Kanssakäyminen on ennen kaikkea yhdessä jakamista, joka kysyy vastavuoroisuutta. Vastavuoroisuudessa on uskollinen omille merkityksilleen samalla kun on valmis kohtaamaan arvoista ne merkitykset, jotka muut niille antavat. Samalla kun osallistuja on uskollinen omille merkityksilleen, hän kunnioittaa muiden merkityksiä.

Kohtaamisessa voi lähteä liikkeelle dialogin perustaidoista eli juuri kuuntelemisesta, toisten kunnioituksesta, vankkojen

mielipiteiden muodostamisen lykkäämisestä ja aidosta puheesta.

Yhtenä dialogin tavoitteena on ymmärtää paremmin omien kuin toistenkin käsityksiä. On hyvä tietää miten muut uskovat ja ajattelevat, jotta oppii lisää myös omasta uskostaan. Kasvua ei tapahdu, jos mieli ei ole avoin näkemään myös ympärillä olevaa. Mitä enemmän oppii muista henkisistä perinteistä, sitä syvemmälle saa matkata oman uskontonsa perinteeseen.

Oma maailmankatsomus rakentuu ja vahvistuu suhteessa muihin, kun ihminen kuuntelee muiden näkemyksiä ja peilaa sitä omaan näkemykseensä. Dialogi edellyttää osallistujilta pyrkimystä myös kriittiseen reflektioon. Kriittisellä itsereflektiolla tarkoitetaan omien uskomusten kriittistä tutkimista ja omien merkitysperspektiivien taustalla olevien ennako-oletusten kriittistä arviointia. Myös toisten esittämät ajatukset on saatava olla kriittisessä tarkastelussa, mutta ei niiden kumoamista varten, vaan yhteisen oppimisen ja paremman ymmärtämisen vuoksi.

Uskonnollinen lukutaito ja moraalinen mielikuvitus

Globaalin etiikan asiantuntija Reijo E. Heinonen on määritellyt uskontodialogikompetenssiin kuuluviksi uskonnollisen kielen eli uskonnollisen "lukutaidon" hallinnan, uskontojen ja kulttuurien ymmärtämisestä nousevat keskustelusäännöt sekä tietoisuuden eri uskontoja yhdistävistä eettisistä periaatteista kuten niin sanotusta kultaisesta säännöstä, joka ohjaa ihmisiä kohtelemaan toisiaan siten kuin toivoisi itse tulevansa kohdelluksi.

Tarvitaan siis tiedollista pätevyyttä, jota on esimerkiksi kulttuurien ja uskontojen peruskäsitteiden ja toimintatapojen tuntemus. Puhutaankin uskonnollisen lukutaidon omistamisen tärkeydestä. Uskonnollista lukutaitoa varten tarvitaan tietoa uskonnoista ja kykyä ymmärtää uskonnollisen kielen erityislaatua. Heinonen nostaa esille myös moraalisen mielikuvituksen tärkeyden. Moraalinen mielikuvitus esimerkiksi auttaa löytämään tekstin rakentavan tarkoituksen ja avaamaan sen symbolien monet kätkeyt ulottuvuudet.

Lisäksi tarvitaan teoreettista analyysikykyä, johon muun muassa kuuluu vuoropuhelun sääntöjen tuntemus, joita noudattamalla voidaan estää loukkaukset ja rakentaa luottamuksen ilmapiiriä. Kolmas ulottuvuus koskee eettistä valmiutta ja sitoutumista toisen motiivien ja ajattelun ymmärtämiseen. Jotta esimerkiksi keskustelusäännöt hallittaisiin ja otettaisiin käyttöön, ihmisellä on oltava sosiaalisia valmiuksia, muun muassa empatiaherkkyyttä sekä eettistä pohjaa, toimia toista kohtaan kunnioittavasti.

Koordinoimissani ruohonjuuritason dialogitoiminnoissa on nähty seuraavat ohjeistukset hyvinä. Nämä ovat myös hyviä neuvoja arjen dialogissa.

1. Sovi dialogin lähtökohdista, tarkoituksesta ja tavoitteista.
2. Tunne omat taustasi ja näkemyksesi sekä kuuntele mitä muut kertovat omistaan.
3. Määritä itsesi dialogissa ja anna toisten määrittää itsensä.
4. Kunnioita ja kohtele toisia tasa-arvoisesti.
5. Ole avoin ja luotettava.
6. Luo luottamusta vahvistava ilmapiiri etsimällä ja löytämällä sitä, mikä yhdistää.
7. Löydä sama aaltopituus palvelemalla. Opettele vieraanvaraisuutta puolin ja toisin.
8. Ole rehellinen. Pyri totuudenmukaiseen tiedonjakamiseen ja sen välittämiseen eteenpäin. Älä unohda olla tarvittaessa itsekriittinen ja rakentava.
9. Yritä nähdä asioita myös toisen näkökulmasta. Asetu toisen asemaan.
10. Kuuntele toista niin avoimesti ja myötätuntoisesti kuin mahdollista ymmärtääksesi.
11. Älä tuomitse etukäteen. Vertaa reilulla tavalla.
12. Kunnioita sitä, mikä on toiselle pyhää.
13. Ole kärsivällinen ja salli epätäydellisyys.
14. Älä pelkää. Ole läsnä ja nauti hetkestä. Ole vain.

Ihmiset kasvattavat toisiaan

Jos uskontojen edustajat eivät ymmärrä, että heidän oman uskontonsa totuus ei ole totuutta välttämättä muille, dialogin harjoittaminen osoittautuu mahdottomaksi. Uskontodialogiin ei kuulu toisen käännästäminen oman uskonnon harjoittajaksi. Koskaan ei toki tiedä, mitä kohtaamiset saavat aikaan. En ole kuitenkaan kuullut kenenkään vaihtavan uskontoaan uskontodialogin seurauksena. Monen uskonnäkemyksessä on sen sijaan tapahtunut muutoksia. Olen kuullut osallistujien kertovan, kuinka uskontojen kirjoituksista on herännyt elämään lauseita tulkintoineen, jotka laajentavat pyhän piiriä. Dialogin kentän etenemisen kannalta on tärkeää, että toimintaan osallistuu mahdollisimman moninainen joukko. Kohtaaminen ei kuitenkaan pääse syvenemään ryhmän kesken aidoksi dialogiksi, jos kohdattavien kompetenssi ei kasva toiminnan edetessä.

Kaikkein tärkein dialogia luonnehtiva piirre ja samalla kaikkein vaikein piirre uskontojen välisellä areenalla on kyky nähdä omassa tiedossa tai totuudessa epätäydellisyyttä ja halu oppia toiselta. Yksi dialogin tarkoitus on se, että siihen osallistuvat oppivat ymmärtämään toistensa näkökulmia ja tilanteita. Ns. syvällinen dialogi on tapa ymmärtää todellisuus uudella tavalla.

Dialogisten kohtaamisten myötä on mahdollista tutkistella elämän tarkoituksen sisäisiä syvyyksiä monilla elämän eri alueilla. Ihmisellä on ikään kuin mahdollisuus herätä eli hän on saanut uuden näkökulman toisen ajattelutavan ja tilanteen ymmärtämisen kautta. Tällainen herääminen voi puolestaan saada aikaan voimakkaan ja syvän muutoksen siihen, miten ihmiset

aistivat ja oivaltavat itsensä, elämänsä, ihmissuhteensa ja maailmansa. Näkökulma laajenee ottamaan huomioon myös toisen näkökulman, jolloin ihmisen sosiaalinen vastuu luonnostaan voimistuu. Intensiiviset kohtaamiset näin ollen energisoivat osallistujat kääntämään dialogista vahvuuttaan ja intoaan sosiaaliseen ja vastuuntuntoiseen toimintaan.

Kriittinen arviointi välttämätöntä

Oppiminen voidaan määritellä prosessiksi, jossa tietyn kokemuksen merkitys tulkitaan uudelleen tai sen tulkintaa tarkastetaan siten, että syntynyt uusi tulkinta ohjaa myöhempää ymmärtämistä, arvottamista ja toimintaa. Aivan kuten esimerkiksi naisliike ja ekologiseen elämäntapaan kutsuva toiminta ovat tarjonneet henkilökohtaista uudelleenarviointia, niin myös uskontodialogiliike tarjoaa merkitysperspektiivien päivittämistä tämän ajan ihmiselle.

Uskontodialogi saattaa ohjata huomamaan, että merkitysperspektiiveissämme on erilaisia episteemisiä, sosiokulttuurisia ja psyykkisiä vääristymiä, jotka vaativat reflektointia. Reflektointi vie väistämättä henkilökohtaiseen ja sitä kautta myös yhteiskunnalliseen muutokseen.

Dialogiopetus painottaa yksilöllisyyden ja erilaisuuden hyväksymistä ja arvostamista. Tavoitteena on se, että erilaiset näkemykset, kokemusmaailmat, elämänhistoriat, arvot ja pyrkimykset ynnä muut keskustelut keskenään. Tämä vaatii pelkojen ja ennakkoluulojen voittamista.

Parasta olisi kun pelkoja ja ennakkoluuloja ei edes ehtisi muodostua ja siksi kasvattajan olisi hyvä olla tietoinen omista ennakkoluuloistaan ja pyrkiä niistä poisoppi-

maan ettei niitä siirrä huomaamatta kasvatettaviin. Pyhäkoulu voi olla merkittävä ensi askelma uskontodialogisten suhteiden rakentamiseen ja näin ollen yhteiskuntauhan edistämiseen olettaen, että pyhäkoulun antama uskontokasvatus antaa lapselle valmiuksia kohdata ja kunnioittaa muiden uskontojen edustajia ja ystäväystä sekä löytää heidän kanssaan yhteisiä asioita, joita yhdessä edistää kaikkein parhaaksi, Jumalan kunniaksi.